

จิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริต

SUFFICIENCY MIND FOR ANTI-CORRUPTION*

สุภาณดา เทนอิสสระ, นิรัช เรืองแสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Sukanda Tenissara, Niraj Ruangsana

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkean Campus, Thailand

E-mail: Sukan2983@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริตในสังคมไทย ซึ่งพบว่า การพอเพียงในความคิดเป็นแนวทางมาสู่การป้องกันและปราบปรามการทุจริตจากการนำไปปฏิบัติจริงของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การทุจริตเป็นพฤติกรรมที่ฉ้อฉลต่อความไว้วางใจของสังคม การนำหลักจิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริตเป็นการสร้างความละเอียดต่อการทุจริตและการประพฤติดีมีขอบ และเป็นการป้องกันมิให้ผู้อื่นกระทำการทุจริตอันส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม เพื่อให้ภาพอนาคตดังกล่าวสามารถบรรลุผลได้จริง การประยุกต์ใช้แนวคิดจิตพอเพียงมาใช้ประกอบกับหลักการต่อต้านการทุจริตอื่นๆ เพื่อสร้างฐานคิดต่อต้านการทุจริตให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานความคิดของปัจเจกบุคคล

Abstract

This academic article aims to analyze principles and concepts related to the Sufficiency Mind for Anti-Corruption in Thai Society. The results of the study showed that the sufficiency mind is a guide to preventing and suppressing corruption of government officials. Corruption is a fraudulent behavior against social trust. Adopting the sufficiency principles against corruption creates shame for corruption and misconduct and prevents others from committing corrupt acts that cause damage to society as a whole. To attain the future goal, the application of the concept of sufficiency in conjunction with other anti-corruption principles in order is used to build anti-corruption thinking as the basis of individual thought.

บทนำ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และอ่อนไหวต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นผลมาจากกระแสของโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงเป็นปัญหาอย่างมากในสังคมไทยการเปลี่ยนแปลงทางด้านการดำเนินตามวัตถุประสงค์

* ได้รับความเห็นชอบ: 25 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 28 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

ด้านความเชื่อ และค่านิยม เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ฟุ่มเฟือย การทำลายสภาพแวดล้อม การบริโภคเกินความจำเป็น การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อโน้มน้าวใจผู้บริโภค ตลอดจนค่านิยมเสพการบริโภคโดยไม่คำนึงถึงความจำเป็น จากภาวะดังกล่าวเมื่อผนวกกับลักษณะนิสัยของคนไทยปัจจุบันที่ชอบความมีหน้ามีตา ขอบข่างฐานะและนิยมใช้ของหรูหราแพงเพื่อให้ ได้รับการยอมรับจากบุคคลในสังคมเป็นต้น

ด้วยยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้มีการวิเคราะห์ภาพอนาคตของประชาชนและสังคมไทยในระยะ 5 ปีข้างหน้าไว้ว่า หากยุทธศาสตร์ชาติฯ ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วนของสังคมไทยในการนำไปปฏิบัติจริง ประชาชนไทยจะมีความตื่นตัวต่อการทุจริตมากขึ้น (คณะกรรมการ ป.ป.ช., 2560) มีการให้ความสนใจต่อข่าวสารและตระหนักถึงผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อประเทศมากขึ้น มีการแสดงออกซึ่งการต่อต้านการทุจริตทั้งในชีวิตประจำวันและการแสดงออกผ่านสื่อสาธารณะและสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ประชาชนในแต่ละช่วงวัยได้รับกระบวนการกล่อมเกลாதาสังคมว่า การทุจริตถือเป็นพฤติกรรมที่นอกจากจะผิดกฎหมายและทำให้เกิดความเสียหายต่อประเทศแล้ว ยังเป็นพฤติกรรมที่ผิดจริยธรรม ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ประชาชนจะเริ่มเรียนรู้การปรับเปลี่ยนฐานความคิดที่ทำให้สามารถแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวมได้ วัฒนธรรมทางสังคมที่มีฐานอยู่บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะหล่อหลอมให้ประชาชนไม่กระทำการทุจริตเนื่องจากมีพื้นฐานจิตที่พอเพียง มีความละเอียดต่อการทุจริตประพฤตินิยม และไม่ยอมให้ผู้อื่นกระทำการทุจริตอันส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม

เพื่อให้ภาพอนาคตดังกล่าวสามารถบรรลุผลได้จริง ภาคประชาชนต้องให้ความสำคัญอย่างแท้จริงกับการปรับประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประกอบกับหลักการต่อต้านการทุจริต ดังนั้นบทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริตเพื่อสร้างฐานคิดจิตพอเพียงต่อต้านการทุจริตให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานความคิดของปัจเจกบุคคลต่อไป

การศึกษาจิตพอเพียง

คำว่า พอเพียง ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้มีพระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541

“...คำว่าพอเพียง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอ สำหรับใช้ของตัวเอง มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ ในศาลานี้เมื่อ 24 ปี 2517 ถึง 2541 ก็ 24 ปีใช้หมดวันนั้นได้พูดถึงว่าเราควรจะต้องปฏิบัติ ให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมี พอกินก็ใช้ได้ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดีและประเทศไทยก็เวลานั้น ก็เริ่มจะเป็น ไม่พอมีพอกิน

บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคน มีพอเพียงได้...”

“...คำว่าพอก็ก็น้อย พอเพียงนี้ก็พอดังนั้นเองคนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศใด มีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้แต่ต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจา ก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

“...อย่างเคยพูดเหมือนกันว่า ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ตรงนี้ถ้าไม่พอเพียง คืออยากจะไปนั่งบนเก้าอี้ของผู้ที่อยู่ข้างๆ อันนั้นไม่พอเพียงและทำไม่ได้ ถ้าอยากนั่งอย่างนั้นก็เดือดร้อนกันแน่ เพราะว่าอีต๊อดจะทำให้ทะเลาะกัน และเมื่อมีการทะเลาะกัน ก็ไม่มีประโยชน์เลย ฉะนั้นควรที่จะคิดว่าทำอะไรพอเพียง...”

“...ถ้าใครมีความคิดอย่างหนึ่งและต้องการให้คนอื่นมีความคิดอย่างเดียวกับตัวซึ่งอาจจะไม่ถูก อันนี้ก็ไม่พอเพียง การพอเพียงในความคิดก็คือแสดงความคิด ความเห็นของตัวเองและปล่อยให้คนอื่นพูดบ้างและมาพิจารณาว่าเขาพูดกับที่เราพูด อันไหนพอเพียง อันไหนเข้าเรื่อง ถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข ถ้าพูดกัน โดยที่ไม่รู้เรื่องกัน ก็จะกลายเป็นการทะเลาะ จากการทะเลาะด้วยวาจา ก็กลายเป็นการทะเลาะด้วยกาย ซึ่งในที่สุดก็นำมาสู่ความเสียหาย เสียหายแก่คนสองคนที่เป็นตัวการ เป็นตัวละคร ทั้งสองคน ถ้าเป็นหมู่ก็เลยเป็นการตีกันอย่างรุนแรงซึ่งจะทำให้คนอื่นอีกมากเดือดร้อน ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล...”(พระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต, 2541)

สรุปได้ว่า พอเพียง คือการรู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล ไม่ตั้งอยู่ภายใต้ความโลภในการขับเคลื่อนการสัมมาชีพของตน แต่ตั้งอยู่ในฉันทจิตในการปฏิบัติตนในหน้าที่การงาน ซึ่งเป็นเหตุเป็นผลในการดำรงอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง

จิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริต

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาพอนาคตของประชาชนไทยและสังคมไทยในระยะปัจจุบันได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วนของสังคมไทยในการนำไปปฏิบัติจริง ประชาชนไทยจะมีความตื่นตัวต่อการทุจริตมากขึ้น การให้ความสนใจต่อข่าวสารและตระหนักถึงผลกระทบของการทุจริตมากขึ้น มีการแสดงออกซึ่งการต่อต้านการทุจริตทั้งในชีวิตประจำวันและการแสดงออกผ่านสื่อสาธารณะและสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ กระบวนการกล่อมเกลางานสังคมว่าการทุจริตถือเป็นพฤติกรรมที่นอกจากจะผิดกฎหมายและทำให้เกิดความเสียหายต่อประเทศแล้ว ยังเป็นพฤติกรรมที่ผิดจริยธรรมไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ประชาชนจะเริ่มเรียนรู้การปรับเปลี่ยนฐานความคิดที่ทำให้สามารถแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับ

ผลประโยชน์ส่วนรวมได้ วัฒนธรรมทางสังคมที่มีฐานอยู่บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะหล่อหลอมให้ประชาชนไม่กระทำการทุจริตเนื่องจากมีพื้นฐานจิตที่พอเพียงมีความละเอียดต่อการทุจริตประพฤตินิยมและไม่ยอมให้ผู้อื่นกระทำการทุจริตอันส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม

ความหมายของ “จิต” และ “พอเพียง”

จิต : คือ ธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์ ทำหน้าที่ เห็น (ตา) ได้ยิน (หู) รู้รส (ลิ้น) และสัมผัสทางกาย และรู้สึกนึกคิดทางใจ จิตนี้ไม่ว่าจะเกิดแก่สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ เทวดา หรือพรหมก็ตามย่อมมีการรู้อารมณ์ เป็นลักษณะเหมือนกันทั้งนั้น

พอเพียง : หมายถึง มีพอสำหรับการดำรงชีวิต “พอเพียง” ว่า “ความพอเพียงนี้ก็ แปลว่า ความพอประมาณ และความมีเหตุผล คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่กันอย่างมีความสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

องค์ประกอบของจิตพอเพียง : ประกอบด้วย 1) ความมีเหตุผล 2) การมีภูมิคุ้มกันตน และ 3) การรับรู้คุณความดี

แนวพระราชดำริ ในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละการฟุ้งเฟ้อในการใช้ชีวิต 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง 4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากด้วยการขวนขวายเฝ้าหาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

“พอเพียง” ตามแนวพุทธ : ก) ไม่ปล่อยตนให้เป็นทาสของวัตถุ และ ข) ไม่ทำตัวให้ลำบาก เช่น ตระหนี่ไม่ยอมกิน ไม่ยอมจ่าย ไม่ยอมใช้ ไม่ยอมแบ่งปัน ปฏิบัติตัวก่อให้เกิดความลำบากโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งเป็นวิธีหรือแนวทางที่ต้งไป (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550)

กล่าวโดยสรุปแล้ว จิตพอเพียงจึงหมายถึง ความพอเพียงที่อาศัยจิตเป็นเครื่องมือกำหนดการรับรู้ทางอารมณ์ จิตเมื่อรับรู้อารมณ์โดยผ่านทางสัมผัส (ผัสสะ) ทางประสาททั้งหก คือ หู-ตา-จมูก-ลิ้น-กาย และสุดท้ายผ่านเข้าทางใจ ก็เกิดเป็นความรู้ เกิดปัญญาตัดสินใจว่าอะไรพอเพียง สิ่งใดเกินพอเพียง

ประเภทของจิตพอเพียง

การปรับประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประกอบกับหลักการต่อต้านการทุจริตอื่น ๆ เพื่อสร้างฐานคิดจิตพอเพียงต่อต้านการทุจริตให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานความคิดของปัจเจก แนวทางในการพัฒนา

วัฒนธรรมหน่วยงานพอเพียง ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กรและชุมชนน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์เป็นหลักความพอเพียงในการทำงาน การดำรงชีวิต การพัฒนาตนเอง และส่วนรวม รวมถึงการป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน โดยประยุกต์หลัก “STRONG : จิตพอเพียงต้านทุจริต” ซึ่งคิดค้นโดย รองศาสตราจารย์ดร.มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ ในปี พ.ศ. 2560 มาเป็นแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมหน่วยงาน ประกอบด้วย (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต, 2562)

1) S (sufficient) : พอเพียง ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กร และชุมชนน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์เป็นหลักความพอเพียงในการทำงาน การดำรงชีวิต การพัฒนาตนเอง และส่วนรวม รวมถึงการป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน

ความพอเพียงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์แม้ว่าจะแตกต่างกันตามพื้นฐาน แต่การตัดสินใจว่าความพอเพียงของตนเองต้องตั้งอยู่บนความมีเหตุมีผลรวมทั้งต้องไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม ความพอเพียงดังกล่าวจึงเป็นภูมิคุ้มกันให้บุคคลนั้นไม่กระทำการทุจริต ซึ่งต้องให้ความรู้ความเข้าใจ (knowledge) และปลูกให้ตื่นรู้ (realize)

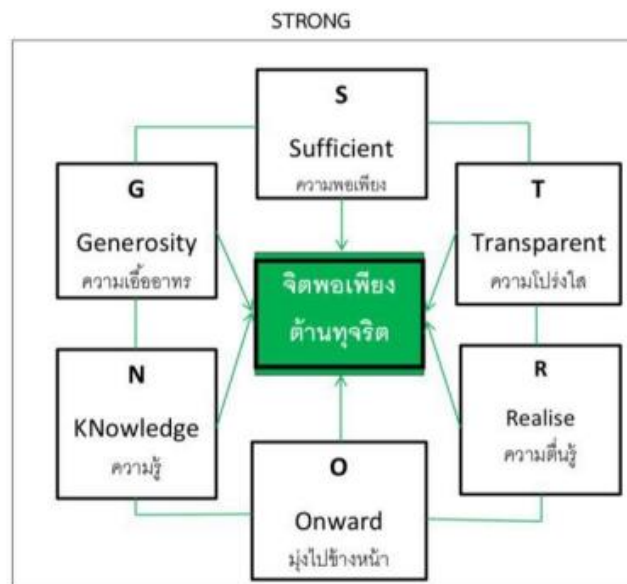
2) T (transparent) : โปร่งใส ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กร และชุมชนต้องปฏิบัติงานบนฐานของความโปร่งใส ตรวจสอบได้ดังนั้นจึงต้องมี และปฏิบัติตามหลักปฏิบัติระเบียบ ข้อปฏิบัติกฎหมายด้านความโปร่งใสซึ่งต้องให้ ความรู้ความเข้าใจ (knowledge) และปลูกให้ตื่นรู้ (realize)

3) R (realize) : ตื่นรู้ ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กรและชุมชน มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงรากเหง้าของปัญหาและภัยร้ายแรงของการทุจริต ประพฤติชอบภายในชุมชนและประเทศความตื่นรู้จะบังเกิดเมื่อได้พบเห็นสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการทุจริต ย่อมจะมีปฏิกิริยาเฝ้าระวังและไม่ยินยอมต่อการทุจริตในที่สุด ซึ่งต้องให้ความรู้ความเข้าใจ (knowledge) เกี่ยวกับสถานการณ์การทุจริตที่เกิดขึ้น ที่สร้างความร้ายแรงและผลกระทบต่อบุคคลและส่วนรวม

4) O (onward) : มุ่งไปข้างหน้าผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กร และชุมชน มุ่งพัฒนาและปรับเปลี่ยนตนเองและส่วนรวมให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน บนฐานความโปร่งใส ความพอเพียงและร่วมสร้างวัฒนธรรมสุจริต ให้เกิดขึ้นอย่างไม่ย่อท้อซึ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจ(knowledge) ในประเด็นดังกล่าว

5) N (knowledge) : ความรู้ ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กร และชุมชน ต้องมีความรู้ความเข้าใจสามารถนำความรู้ไปใช้สามารถวิเคราะห์สังเคราะห์ ประเมินได้อย่างถ่องแท้ในเรื่องสถานการณ์การทุจริต ผลกระทบที่มีต่อตนเอง และส่วนรวม ความพอเพียงต้านทุจริตการแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ ส่วนรวมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการลดการทุจริตในระยะยาวรวมทั้งความอายไม่กล้าทำ ทุจริตและความไม่ทนเมื่อพบเห็นว่าการทุจริตเกิดขึ้น เพื่อสร้างสังคมไม่ทนต่อการทุจริต

6) G (generosity) : ความเอื้ออาทรคนไทยมีความเอื้ออาทร มีเมตตา น้ำใจต่อกันบนฐานของจิตพอเพียงด้านทุจริตไม่เอื้อต่อการรับหรือการให้ผลประโยชน์ หรือต่อพวกพ้อง (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต, 2562)

การทุจริต (Corruption)

การทุจริต (Corruption) หมายถึง การใช้อำนาจที่ได้มาหรือการใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่ในทางมิชอบ เพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์ของผู้อื่น การทุจริตอาจเกิดได้หลายลักษณะอาทิ การติดสินบนเจ้าพนักงานด้วยการชักชวนการเสนอการให้หรือการรับสินบน ทั้งที่เป็นเงินและสิ่งของ การมีผลประโยชน์ทับซ้อน การฉ้อฉล การฟอกเงิน การยกยอกการปกปิดข้อเท็จจริง การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม การค้าภายใต้แรงอิทธิพล ทั้งนี้การทุจริตดังกล่าวมิได้หมายความว่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงธุรกรรมระหว่างบุคคลหรือกิจการในระหว่างภาคเอกชนด้วยกันเองด้วย

สำหรับนิยามการคอร์รัปชันในมิติด้านสังคมวิทยา เห็นว่า “เป็นพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเบี่ยงเบนไปจากวิธีปฏิบัติที่ยอมรับกันเพื่อให้ได้ประโยชน์สำหรับตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ฉ้อฉลต่อความไว้วางใจของสังคม ซึ่งแสดงออกดังนี้

- มักเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับบุคคลมากกว่าหนึ่งคน
- โดยภาพรวมเกี่ยวข้องกับความลับ
- มักเกี่ยวข้องกับพันธกรณีหรือประโยชน์ได้เสียร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง
- ผู้ที่กระทำโดยปกติมักจะพยายามอำพรางสิ่งที่ตนทำ
- การกระทำทั้งหลายมักเกี่ยวข้องกับการฉ้อฉล

- การกระทำไม่ว่ารูปแบบใดๆ เป็นการทรยศต่อความไว้วางใจ
- การกระทำนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับหน้าที่ในสองด้านที่ขัดแย้งกันของผู้กระทำนั้น
- เป็นการกระทำที่ละเมิดแบบแผนพฤติกรรมการทำงานที่

รูปแบบการทุจริต

รูปแบบการทุจริตที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ แบ่งตามผู้ที่เกี่ยวข้อง แบ่งตามกระบวนการที่ใช้ และแบ่งตามลักษณะรูปธรรม ดังนี้คือ

1) แบ่งตามผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นรูปแบบการทุจริตในเรื่องของอำนาจและความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้ให้การอุปถัมภ์ (ผู้ให้การช่วยเหลือ) กับผู้ถูกอุปถัมภ์ (ผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือ) โดยในกระบวนการทุจริตจะมี 2 ประเภทคือ

(1) การทุจริตโดยข้าราชการ หมายถึง การกระทำที่มีการใช้หน่วยงานราชการเพื่อมุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้นๆ มากกว่าประโยชน์ส่วนรวมของสังคมหรือประเทศ โดยลักษณะของการทุจริตโดยข้าราชการสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ดังนี้ ก) การคอร์รัปชันตามน้ำ (corruption without theft) จะปรากฏขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องการสินบนโดยให้มีการจ่ายตามช่องทางปกติของทางราชการ แต่ให้เพิ่มสินบนรวมเข้าไว้กับการจ่ายค่าบริการของหน่วยงานนั้น ๆ โดยที่เงินค่าบริการปกติที่หน่วยงานนั้นจะต้องได้รับก็ยังคงได้รับต่อไป ข) การคอร์รัปชันทวนน้ำ (corruption with theft) เป็นการคอร์รัปชันในลักษณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเรียกร้องเงินจากผู้ขอรับบริการโดยตรง โดยที่หน่วยงานนั้นไม่ได้มีการเรียกเก็บเงินค่าบริการแต่อย่างใด

(2) การทุจริตโดยนักการเมือง (political corruption) เป็นการใช้หน่วยงานของทางราชการโดยบรรดานักการเมืองเพื่อมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ในทางการเงินมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมของสังคมหรือประเทศเช่นเดียวกัน โดยรูปแบบหรือวิธีการทั่วไปจะมีลักษณะเช่นเดียวกับการทุจริตโดยข้าราชการ แต่จะเป็นในระดับที่สูงกว่า เช่น การทุจริตในการประมูลโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ และมีการเรียกรับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์ต่างๆ จากภาคเอกชน เป็นต้น

2) แบ่งตามกระบวนการที่ใช้ มี 2 ประเภทคือ (1) เกิดจากการใช้อำนาจในการกำหนดกฎ กติกา พื้นฐาน เช่น การออกกฎหมาย และกฎระเบียบต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อกลุ่มธุรกิจของตนหรือพวกพ้อง และ (2) เกิดจากการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากกฎ และระเบียบที่ดำรงอยู่ ซึ่งมักเกิดจากความไม่ชัดเจนของกฎและระเบียบเหล่านั้นที่ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้ความคิดเห็นของตนได้ และการใช้ความคิดเห็นนั้นอาจไม่ถูกต้องหากมีการใช้ไปในทางที่ผิดหรือไม่ยุติธรรมได้

3) แบ่งตามลักษณะรูปธรรม มีทั้งหมด 4 รูปแบบคือ

(1) คอร์รัปชันจากการจัดซื้อจัดหา (Procurement Corruption) เช่น การจัดซื้อสิ่งของในหน่วยงาน โดยมีการคิดราคาเพิ่มหรือลดคุณสมบัติแต่กำหนดราคาซื้อไว้เท่าเดิม

(2) คอร์รัปชันจากการให้สัมปทานและสิทธิพิเศษ (Concessionaire Corruption) เช่น การให้เอกชนรายใดรายหนึ่งเข้ามามีสิทธิในการจัดทำสัมปทานเป็นกรณีพิเศษต่างกับเอกชนรายอื่น

(3) คอร์รัปชันจากการขายสาธารณสมบัติ (Privatization Corruption) เช่น การขายกิจการของรัฐวิสาหกิจ หรือการยกเอาที่ดิน ทรัพย์สินไปเป็นสิทธิการครอบครองของต่างชาติ เป็นต้น

(4) คอร์รัปชันจากการกำกับดูแล (Regulatory Corruption) เช่น การกำกับดูแลในหน่วยงานแล้วทำการทุจริตต่างๆ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2561)

โดยสรุป การทุจริตคอร์รัปชันในความหมายในบริบทสังคมไทย มีความหมายเช่นเดียวกันกับความหมายในบริบทสากลทั่วไป อันรวมถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวง การทุจริตในหน้าที่ราชการ การรีดนาทาเร้นประชาชน การกินสินบน ตลอดจนความไม่ยุติธรรมอื่นๆ ที่ข้าราชการหรือบุคคลอื่นใดใช้เป็นเครื่องมือในการลิดรอนความเป็นธรรมและความถูกต้องตามกฎหมายของสังคม หรือกล่าวอย่างสั้นที่สุด คือ การทุจริตและการประพฤตินิষอบของข้าราชการเมื่อประมวลความหมายของคำว่า คอร์รัปชันจากนักวิชาการและนักคิดทั้งหลายแล้ว พอประมวลได้ว่า การคอร์รัปชันเป็นเรื่องของการที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้ใช้อิทธิพลทางใดทางหนึ่งของตนเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์จากสาธารณชนหรือหน่วยงานที่สังกัดให้ตนเองหรือพวกพ้องของตน อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบกับคำของภาษาไทยพบว่า การทุจริตคอร์รัปชันยังตรงกับคำไทยอีกหลายคำ เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง การฉ้อฉล การคดโกง ส่วย การติดสินบน การกินตามน้ำ การกินทวนน้ำ คำวิ่งเต้น คำน้ำร้อนน้ำชา และเงินใต้โต๊ะ ดังนั้น การทุจริต คือ การคดโกง ไม่ซื่อสัตย์สุจริต การกระทำที่ผิดกฎหมาย เพื่อให้เกิดความได้เปรียบ ในการแข่งขัน การใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดเพื่อแสวงหาประโยชน์หรือให้ได้รับสิ่งตอบแทน การให้หรือการรับ สินบน การกำหนดนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนหรือพวกพ้องรวมถึงการทุจริตเชิงนโยบาย

การประยุกต์หลักความพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับและทุกสาขา โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกัน คือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม โดยดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง สร้างเครือข่ายเพื่อร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ โดยที่รายละเอียดของวิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติจะมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละสาขาภารกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยมุ่งให้ประชาชน/ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง และสามารถเป็นที่พึ่งของสังคม/ประเทศชาติได้ในที่สุด ทั้งนี้การสร้างฐานให้เข้มแข็งและสมดุล นักบริหารต้องมีความตระหนักเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้และสามารถนำมาขับเคลื่อนในหน่วยงาน และประยุกต์ใช้ในระบบของการทำงานทุกระดับจากระดับบนและระดับล่างควบคู่กันไป (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2554)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตามของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกโลกาภิวัตน์ “...เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy หมายความว่าประหยัด แต่ไม่ใช่ซีเหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุขแต่พอเพียง” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2544)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากภาพหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 ห่วง, 2 เงื่อนไข และ 4 มิติ อธิบายได้ว่า

- 1) 3 ห่วง ได้แก่ พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัว
- 2) 2 เงื่อนไข ได้แก่ ก) เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วย ความรู้ทางวิชาการด้านต่างๆ และความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาเชื่อมโยงกัน เพื่อนำไปวางแผนปฏิบัติอย่างระมัดระวังทุกขั้นตอน และ ข) เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย การตระหนักในคุณธรรม สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

ทั้ง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข และ 4 มิติ จะต้องนำไปสู่ความก้าวหน้า สมดุล มั่นคง ยั่งยืน และพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

คุณลักษณะที่สำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ แนวทางการดำเนินชีวิตให้อยู่บนทางสายกลางตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพ้นจากภัยและวิกฤติการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดคุณภาพ ชีวิตที่ดีอย่างมั่นคงและยั่งยืน ประกอบด้วย

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลัก ศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการ กระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับ ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ เงื่อนไขในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนัก ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความ อดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต

โดยสรุป หลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานนั้นเป็นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ทำงานเป็นขั้นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง ทั้งนี้ ต้องพิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ด้วยความสมเหตุสมผล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญจะกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงคุณธรรม ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตด้วยพฤติกรรม ด้านจริยธรรมของบุคคลที่แสดงออกมีความสัมพันธ์กับ 4 มิติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังตารางต่อไปนี้

4 มิติ	พฤติกรรมทางคุณธรรม/จริยธรรม
1) ด้านจิตใจ	มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม สำนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
2) ด้านสังคม	ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และชุมชน
3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และจัดการอย่างฉลาด เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืน
4) ด้านเทคโนโลยี	รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องต่อความต้องการของสังคม และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

STRONG : จิตพอเพียงต่อการทุจริต

การป้องกันและปราบปรามการทุจริต วิเคราะห์ภาพอนาคตประชาชนและสังคมไทย ข้างหน้าไว้ว่า หากยุทธศาสตร์ชาติได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วน ของสังคมไทยในการไปปฏิบัติจริง ประชาชนไทยจะมีการตื่นตัวต่อการทุจริตมากขึ้น มีการให้ความสนใจต่อข่าวสารและตระหนักถึงผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อมากขึ้น เพื่อให้ภาพอนาคตบรรลุผลได้จริง ต้องให้ความสำคัญอย่างแท้จริง กับการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประกอบหลักการต่อต้านการทุจริต เพื่อสร้างฐานคิดจิตพอเพียงด้านทุจริตให้เกิดขึ้น

ก. การใช้หลัก STRONG มาประยุกต์ต่อการทุจริต

S= Sufficient การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นหลักในการทำงานและดำเนินชีวิต

T= Transparent การปฏิบัติงานบนฐานความโปร่งใส ตรวจสอบได้

R= Realize การตระหนักถึงปัญหาการทุจริต คอร์รัปชัน และการแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตัว และผลประโยชน์ส่วนรวม

O= Onward การสร้างวัฒนธรรมไม่ทนต่อการทุจริต

N= Knowledge การพัฒนาองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เท่าทันสถานการณ์การทุจริต

G= Generosity การสร้างความเอื้ออาทรบนพื้นฐานของจิตธรรมและพอเพียง

ข. เป้าหมายชมรม STRONG

1. เจ้าหน้าที่/ประชาชน มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม และประเทศชาติเพิ่มขึ้น ปฏิบัติคุณธรรมทั้ง ๔ เรื่อง วินัย/พอเพียง/สุจริต/จิตอาสา
2. องค์กรได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบการส่งเสริมจริยธรรม

ค. คุณธรรมที่พึงประสงค์ 4 เรื่อง

1. พอเพียง เป็นศาสตร์พระราชาและเป็นคุณธรรมฐานรากที่จะนำไปสู่คุณธรรมอื่น ๆ มีความหมายถึง ความพอเพียงในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง มีเหตุผล ใช้ความรู้ในการตัดสินใจอย่างรอบคอบมีความพอประมาณ พอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ประมาท สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะของ “คนหัวใจพอเพียง” ได้แก่ ไม่เป็นผู้บริโภคนิยมหรือวัตถุนิยม มีความใฝ่รู้รักษาคำพูดและชื่อเสียง ฝึกฝน แก้ไข ปรับปรุงตน ขยัน อดทน และมีความเพียร เสียสละและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นเสมอ
2. วินัย เพื่อเสริมสร้างการประพฤติปฏิบัติตนของคนไทยให้มีความเข้มแข็ง เคารพกติกาการอยู่ร่วมกัน มีความหมายถึงการยึดมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ทั้งวินัยต่อตนเองในการผลักดันชีวิตให้ก้าวหน้า วินัยต่อองค์กร สังคม ปฏิบัติตามจริยธรรม จรรยาบรรณ และเคารพต่อกฎหมาย ซึ่งควรมีทั้งวินัยในตนเอง และวินัยเพื่อส่วนรวมด้วย “คนมีวินัยในตนเอง” อาทิ รู้จักวางแผนและแบ่งเวลาเป็น เปิดใจรับทุกคำแนะนำ หรือคำติชม และนำความผิดพลาดมาปรับปรุงแก้ไข
3. สุจริต เพื่อแก้วิกฤติการทุจริตที่ต้นทาง มีความหมายถึงความซื่อตรง ความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นยืนหยัดในการรักษาความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมทั้งปวง กล้าปฏิเสธการกระทำ ที่ไม่ซื่อตรง ไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม การแก้ปัญหาการทุจริตให้ได้ผลจะต้องปลูกฝังให้คนในสังคมเห็นคุณค่าของความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ มีระบบและกระบวนการหล่อหลอมขัดเกลาทางสังคม ตั้งแต่เด็ก ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสังคม
4. จิตอาสา เพื่อให้คนไทยใส่ใจสังคมและอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง มีความหมายถึง การเป็นผู้ที่ใส่ใจต่อสังคมสาธารณะและอาสาลงมือทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีใช้หน้าที่ของตน ด้วยความรัก ความสามัคคี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ของสังคม และของประเทศชาติ โดยมีได้หวังผลตอบแทน ทำดีเพื่อความดี เอื้ออาทรต่อคนร่วมสังคม ทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

สรุป

หากคนไทยทุกคนร่วมมือร่วมใจในการนำหลักจิตพอเพียง : เพื่อการต่อต้านทุจริตไปปฏิบัติจริง ประชาชนไทยจะมีความตื่นตัวต่อการทุจริตมากขึ้น มีการให้ความสนใจต่อข่าวสารและตระหนัก ถึงผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อประเทศมากขึ้น มีการแสดงออกซึ่งการต่อต้านการทุจริตทั้งในชีวิตประจำวันและการ

แสดงออกผ่านสื่อสาธารณะและสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ประชาชนในแต่ละช่วงวัยได้รับกระบวนการกล่อมเกลாதองศาว่าการทุจริตถือเป็นพฤติกรรมที่นอกจากจะผิด กฎหมายและทำให้เกิดความเสียหายต่อประเทศแล้ว ยังเป็นพฤติกรรมที่ผิดจริยธรรม ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ประชาชนจะเริ่มเรียนรู้การปรับเปลี่ยนฐานความคิดที่ทำให้สามารถแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวมได้ วัฒนธรรมทางสังคมที่มีฐานอยู่ บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะหล่อหลอมให้ประชาชนไม่กระทำการทุจริตเนื่องจากมีพื้นฐานจิตที่พอเพียง มีความละเอียดต่อการทุจริตประพฤตินิชอบ และไม่ยอมให้ผู้อื่นกระทำการทุจริตอันส่งผลให้เกิดความเสียหาย ต่อสังคมส่วนรวม เพื่อให้ภาพอนาคตดังกล่าวสามารถบรรลุผลได้จริง ภาคประชาชนต้องให้ความสำคัญอย่างแท้จริง กับการปรับประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ประกอบกับหลักการต่อต้านการทุจริตอื่น ๆ เพื่อสร้างฐานคิดจิตพอเพียงต่อต้านการทุจริตให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานความคิดของ ปัจเจกบุคคล โดยประยุกต์หลักบูรณาการ “STRONG” นั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). *การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- พระราชดำรัสพระราชนานแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต. (2541). สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2563. จาก <http://www.amarin.com/royalspeech/speech41.htm>
- คณะกรรมการ ป.ป.ช.. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564)*. (2560). สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2563. จาก http://www.anticorruption.m-society.go.th/?page_id=1315.
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9. (2544). *พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2563. จาก <http://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/74>.
- ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต. (2562). *หนังสือชุดวิชาป้องกันการทุจริต กระทรวงคมนาคม STRONG : จิตพอเพียงต้านทุจริต*. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2562. จาก https://www.md.go.th/central/md_ethic/admin/images/upload/news/744-004.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2561). *หลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2564. จาก <http://www.bhes.mua.go.th/pdf/Anti-Corruption%20Education/Anti-Corruption%20Education.pdf>.

Journal of Buddhist Education and Research : JBER

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2564

[259]

Vol.7 No.1 January - April 2021

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2554). *การประกวดผลงานตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ครั้งที่ 2*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2564. จาก <http://www.rdpb.go.th/th/Download/>.